

Марко Павловић

Мастер академске студије, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Посебна проблематика Устава Српске православне цркве

Сажетак: Овај рад има за тему посебне проблеме тренутног Устава Српске православне цркве. У тексту Устава није дефинисано ко је тај, или које је то тело, ко може донети устав, ко сме донети амандмате устава, коме их може предложити и ко има право да их усвоји, ко има право промене устава? Да ли је адекватно да овај документ назовемо уставом с обзиром на значење те речи у државном праву као и на важност и хијерархијско место које овај документ има у СПЦ-у и колику важност има овај документ из угла СПЦ-а? У раду су изнета сва ова питања и паралелна места у уставима Руске, Румунске, Бугарске и Православне цркве Чешких земаља и Словачке. Потребно је да Устав на свом почетку има један увод који ће објаснити какву он има важност за СПЦ и која је његова улога у њој. Црквено-народни сабор који је постојао у Карловачкој митрополији је једно тело које је имало и приличан број мирјана у свом саставу, а које би могло да има пуноправни мандат за усвајање амандамана, укидања и усвајања новог текста устава СПЦ-а и можда би оно могло поново да буде конституисано.

Кључне речи: Устав СПЦ, промена и усвајање новог текста устава, статут, амандмани, РПЦ, Румунска православна црква, БПЦ, Православна црква Чешких земаља и Словачке, Партијаршијски савет, Св. Архијерејски Сабор, Св. Синод, Црквено-народни сабор.

Овај документ који је назван Уставом Српске православне цркве никада раније није постојао у Српској православној цркви. Црква се у својој дугој историји увек руководила Светим Писмом и Светим Предањем, а документ попут овог Устава никада раније није имала нити је имала потрбу за њим. Шта се то променило у Српској православној цркви после Првог светског рата па да добије потребу за једним оваквим документом тешко је рећи. Ипак покушаћем бар мало да расветлимо историјске околности у и под којима настаје Устав иако нам је на располагању само једна књига¹ у којој су нам приказане ове чињенице.

У време пре Првог светског рата у Краљевини Србији су скоро сви њени становници били чланови Српске православне цркве. Наравно постојао је готово занемарљив број верујућих који су припадали некој другој вероисповести. Био је изванредан број мухамеданаца који се није иселио из Краљевине Србије са повлачењем Отоманске империје са Балкана. Био је и мали број трговаца Јевреја као и одређени број дипломатских представника у Београду који су били протестантске или римокатоличке вероисповести. Из овог разлога Српска православна црква је уживала извесне бенефиције у Краљевини Србији и имала приличан број надлежности. Међутим, са завршетком Првог светског рата и стварањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца ствари се мењају. Сада се у Краљевини налази ве-

¹ Димшио Перић, *Законодавство Српске православне цркве од стварања Југославије до новијеј времена — Прилог проучавању односа цркве и државе*, страна 26–48.

лики број римокатолика као и протестаната, али и велики број мухамеданаца који су живели у Босни и Херцеговини. Српска православна црква је и даље задржала примат са највећим бројем верника, али ипак више није била једина верска заједница већ једна од неколико. Одмах по завршетку рата краљ и Влада инсистирају на доношењу Устава и Закона о СПЦ-у. Нигде се у изворима не наводи зашто они траже да се ови документи донесу, али можемо претпоставити да се желело да се на тај начин правно дефинишу односи Краљевине и СПЦ-а, јер Краљевина СХС више не види СПЦ као део себе већ као правно лице које се мора дефинисати једним правним актом. Дакле, потреба за доношењем овог документа потекла је од краља и Владе, а не од СПЦ-а. На крају крајева и број година који је протекао да би се донео овај Устав² као и инсистирање краља да се он донесе и на крају проглашавањем од стране краља оног предлога устава за важећи са којим СПЦ и није била у потпуности одушевљена говори о сложеним и несрећним околностима под којим је донет овај документ.

Ко је кумовао да се Устав СПЦ-а назове баш уставом, а не неким другим именом тешко је рећи. Ако погледамо у изворе нећемо наћи одговор, јер нико од његових писаца нити иницијатора за његово писање не дају никакво објашњење зашто је одабрано да се овај документ назове уставом. Оно што можемо ипак рећи јесте да ово име неодговара овом документу. У државном праву се под појмом *устјава* подразумева највиши правни акт односно општи правни акт највише правне снаге³, а када је у питању Црква то није случај. То чак потврђује и слово г члана 7 овог Устава које говори да је овај документ тек на четвртном месту по својој важности што је контрадикторно његовом имену. Ако га називамо уставом онда он мора бити на првом, а не на четвртном месту што је овде случај. Уколико погледамо имена сличних докумената сестринских православних цркава видећемо следеће: Руска православна црква овакав документ назива статутом (Устав Руској Православној Цркви)⁴, Румунска православна црква такође (Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Orthodox Române)⁵, Бугарска православна црква га назива уставом (Устав на Българската православна църква — Българската Патриаршија)⁶ и Православна црква Чешких земаља и Словачке овакав документ назива уставом (Ústava Pravoslávnej cirkvi v Českých krajinách a na Slovensku)⁷. Ру-

² Иницијативу за доношење овог Устава краљ Александар Карађорђевић покренуо је првих година по завршетку Првог светског рата. Међутим, онда се ипак на савет проф. др Слободана Јовановића одустало од идеје да се прво донесе устав већ су тражили од Спц да се прво донесе Закон о СПЦ па потом устав који је ступио на снагу краљевим потписивањем предложеног текста устава 16. новембра 1931. године.

³ Владан Кутлешић, *Основи љравва*, страна 83.

⁴ Овде ће можда доћи до питања зашто је назив овог документа преведен речју *сѣиѣшуйѣ*, а не *устјава* када тако стоји у оригиналу. До тога је дошло из разлога што је овај документ преузет са званичног сајта Руске православне цркве где када одаберете његову верзију на енглеском језику овај документ ће те наћи под незивом „Statute of the Russian Orthodox Church“. Пошто је овај документ превођен са енглеског, а не руског језика, а енглеска реч „statute“ се на српски преводи речју „статут“ зато је и за назив овог документа коришћена реч *сѣиѣшуйѣ*, а не *устјава*. И ово је поштовано у целом раду. Интернет адреса са које је овај Статут преузет је: <http://www.mospat.ru/en/documents/ustav/>, 10. марта 2012. године, и сва навођења у раду овог Статута или његових чланова су из овог примерка.

⁵ Статут Румунске православне цркве преузет је у верзији на енглеском језику са званичног сајта Румунске православне цркве и сва навођења даља у раду су из овог примерка (http://www.patriarhia.ro/en/documents/main_documents.html, 10. марта 2012.)

⁶ Устав Бугарске православне цркве преузет је са званичне интернет странице Бугарске православне цркве и сва навођења његових чланова су из тог примерка (<http://www.bg-patriarshia.bg/index.php?file=statute.xml>, 10. марта 2012.)

⁷ Устав Православне цркве Чешких земаља и Словачке преузет је са званичне странице ове сестринске цркве и сва даља навођења у раду су из овог примерка (http://www.orthodox.sk/?page_id=125)

ска православна црква као и Српска свој статут ставља на четврто место по важности: *І Ойишїе одредбе*:

4. Руска православна црква извршава своје активности поштујући и саглашавајући се са важећим законима у свакој држави на основу:

- а) Свешћої Писма и Свешћої Предања*
- б) канона и љравила Свешћих айосћола, Свешћих васељенских и љомесних сабора и Свешћих оћаца*
- в) одлука љомесних и архијерејских сабора и Свешћої Синода и указа љаїријарха московскої и целе Русије*
- ї) садашњеї сћайуїа.*

Румунска православна црква не прави градацију међу својим темељним изворима којима се руководи. Она наводи у ставу 1 члана 3 следеће:

Румунском љравославном црквом руководи Свешћи архијерејски синод на основу учења и Свешћих канона Православне цркве и њеної Свешћої Предања.

Она даље наводи у ставу 1 члана 201 Статута:

Тренуїни Сћайуї, одобрен од сћране Свешћої Синода Румунске љравославне цркве, на основу ойишћих љринциїа и одредби укључујући и Свешће каноне Православне цркве, у намери да се уїврде смернице на основу којих се Румунска Паїријаршија руководи и уїравља својим верским, љасћирско-мисионарским, кулћурно-едукаћивним, социјално-човекољубивим и задужбинским акћивностима јесте и осћаје обавезан за целу Румунску љравославну цркву у земљи и иносћирансћиву.

Бугарска православна црква у члану 2 Устава каже:

Основе усћиројсћива и уїрвљања Буїарске љравославне цркве — Буїарске љаїријаршије су: Свешћо Писмо, Свешћо Предање, канони Свешћих айосћола, Свешћи канони васељенских и љомесних сабора, учења Свешћих оћаца и тћренуїни Усћав.

На основу овог става можемо закључити да га она поставља на последње место по важности, без обзира на име које му је дала. Православна црква Чешких земаља и Словачке у свом Уставу готово и не спомиње свој Устав када наводи на основу чега се руководи у свом управљању. У ставу 1 члана 1 Устава наводи следеће:

Православна црква Чешких земаља и Словачке је аутокефална и део је једне, свете, саборне и айосћолске цркве Хрисћове. У исћуњавању своје мисије сћасења уїравља се Свешћим Писмом, Свешћим Предање, Свешћим канонима и одлукама свої Сабора.

Као што можемо видети из овог става она Устав и не спомиње директно већ га подразумева под *одлукама свої Сабора*. Када сагледамо ове примере имена, можемо закључити да је назив устав за овај документ свакако неодговарајући, а можда је најбоље решење овај документ назвати статутом. Наш чувени лингвистав Милан Вујаклија у свом делу „Лексикон страних речи и израза“ реч *сћайуї* дефинише као: (лат. *statutum*) закон, пропис, одредба, наручито правило неког друштва. Осврћући се на ову дефиницију можда је реч статут боље решење за име овог документа кога данас називамо Уставом Српске православне цркве, а и са тим називом би се свакако могао наћи на четвртом месту међу изворним документима на основу којих се помесне цркве руководе.

Важно питање за један документ који има правну природу као што је овај Устав јесте ко има право предлагања амандмана на текст устава и на који начин се и од стране кога они усвајају? Ово су веома важна питања и она морају бити дефинисана члановима устава. Мећутим, на ова питања текст Устава не даје одговоре.

Једино место где се нешто говори по овом питању је члан 90 који говори о дужностима и обавезама Патријаршијског савета⁸ где у тачки 9 каже:

(Патријаршијски савет) сарађује са Светим Архијерејским Сабором код измене и дојуне Устава Српске православне цркве.⁹

Овај члан, а самим тим и ова тачка истог члана, је сада ван снаге одлуком Светог Архијерејског Сабора АСбр.23/зап. 12 од 8. јуна 1962. године која каже: „Свети Архијерејски Сабор привремено преузима на себе вршење послова Патријаршијског савета“.¹⁰ Међутим, ова тачка није у потпуности јасна и зато може доћи до великих проблема. Прво није нам јасан начин на који ова два тела треба да сарађују тј. ко је тај који покреће иницијативу за измену Устава тј. за усвајање амандмана, а ко је тај који усваја те амандмане? Да ли оба тела треба да га усвоје или је довољно само једно? Када и на који начин ће одеређени амандман постати саставни део Устава? Које особе имају право да подносе амандмане тј. да ли то право имају само чланови ова два тела? Све су ово питања пред којима Устав остаје нем и не може нам дати одговор, а ови одговори су неопходни.

У сличним документима сестринских православних цркава је ипак одређено ко има право доношења амандмана ових докумената и тачно је одређен начин на који се подносе амандмани и како се усвајају и самим тим постају саставни део тих докумената. Статут Руске православне цркве о праву доношења амандмана на његове чланове говори у поглављу XVIII *Измене овој Сјнаиуиша* у члану 3 који гласи:

Право да предлагје амандмане на овај Сјнаиуиш иријада Светом Архијерејском Сабору.

И овај Статут нам не говори коме се подносе амандмани нити ко их усваја како би они постали саставни део Статута. Међутим на основу става 2 истог члана који каже:

Сјнаиуиш РПЦ ирихваћен од сјране Помесној сабора 8. јуна 1988. јодине са амандманима које су донели Свети Архијерејски Сабор из 1990. и Свети Архијерејски сабор из 1994. иресјају да важе од дајшума усвајања овој сјнаиуиша.

Можемо ипак закључити да Свети Архијерејски Сабор има право и да их усвоји. Значи Свети Архијерејски Сабор је тај који и подноси и усваја амандмане на чланове Статута. У Румунској православној цркви на основу чланова њеног Статута ништа није дефинисано када су у питању амандмани. Устав Бугарске православне цркве је најпрецизнији по овом питању. О томе ко подноси амандмане, а ко их усваја Устав говори у ставу 1 члана 27 где набраја дужности Црквеног сабора и каже:

доноси измене и дојуне Устава Бугарске православне цркве — Бугарске патријаршије на основу иредлоја Светиој Синода или на основу иредлоја чланова Сабора.

⁸ Патријаршијски савет је тело које у СПЦ-у није постојало пре овог Устава. Патријаршијски савет је врховно уредбодавно представништво у пословима спљашње (материјално-финансијске) црквене управе. Чине га: патријарх, 4 члана Св. Архијерејског Синода или њихови заменици које Св. Архијерејски Синод одреди, декан Православног богословског факултета, два представника манастира, један ректор богословије, по једно свештено лице мирског реда из сваке епархије, потпредседници Епархијских савета и 10 световних лица. Сазива га патријарх и одређује место и време састанка. Мандат члановима Савета је 6 година, а редовно заседа сваке друге године, а по потреби може се сазвати и ванредно заседање. Ово тело тренутно не постоји одлуком Св. Архијерејског Сабора још од 1962. године. Више о њему говори се у члановима 81–91. Устава.

⁹ др Димшо Перић, *Законодавство Српске православне цркве од сјварања Југославије до новијеј времена — Прилој ирочучавану односа цркве и државе*, страна 126. И даље у раду сви чланови Устава ће бити цитирани из ове књиге.

¹⁰ Исто, страна 123.

После овог става остаје нам само нејасан начи на који се усвајају ови амандмани, а и он нам је дефинисан у члану 31 који гласи:

1. Седнице Црквеног сабора су пуноважне уколико имају кворум већи од половине чланова Сабора
2. Одлуке доноси већином гласова више од половине присутних чланова.

Устав Православне цркве у Чешких земаља и Словачке већ није овако детаљан. У ставу 5 члана 12 говори да њен Сабор има право измена текста Устава. И овде нам остаје нејасно ко има право подношења амандмана.

Дакле, као што смо видели из предходног излагања једино нам прецизне одредбе о амандманима даје нам Устав БПЦ-а. У текст нашег Устава би се свакако морали унети чланови који ће дефинисати питања о амандманима. Међутим, као предлог ко има право усвајања и подношења амандмана код нас мислим да та права треба свакако да имају чланови врховног тела СПЦ-а у чијем саставу ће се налазити и лаици што је случај и у БПЦ-у¹¹ као и у Православној цркви Чешких земаља и Словачке¹². Овде одмах видимо да то тело никако не може бити Свети Архијерејски Сабор с обзиром да он нема ниједног члана лаика, а и они се свакако морају питати по овом питању. О једном оваком телу биће говора даље у тексту где ће бити још допуњено и ово питање о амандманима.

За овако битан документ као што је Устав једно од круцијалних питања је и ко има право његовог доношења тј. усвајања и ко има право његовог укидања. Ако одговор потражимо у тексту Устава поново се враћамо на тачку 9 члана 90 која говори о обавезама Патријаршијског савета и међу њима набраја и следећу:

(Патријаршијски савети) сарађује са Светим Архијерејским Сабором код измене и дојуне Устава Српске православне цркве.

Како смо већ у ранијем тексту навели да је овај члан па самим тим и овај његов став ван снаге сада су ове његове обавезе привремено пренете на Свети Архијерејски Сабор иако та привременост траје још од 8. јуна 1962. године. Дакле, можемо закључити да тренутно Свети Архијерејски Сабор има овлашћења да сам смењује и прихвата нови текст устава. Међутим, на који начин ће то спровести, ко има право да покрене иницијативу за промену устава, који је правни механизам да се то учини, на који начин ће се гласати и колико је већина потребна да се укине постојећи и донесе нови текст устава? Сва ова питања нису дефинисана тренутним текстом Устава па је самим тим и начин укидања устава и доношења новог веома нејасан и непознат тексту Устава.

Статут Руске православне цркве има чак посебно поглавље под насловом ИЗМЕНЕ ОВОГ СТАТУТА. Ово је XVIII поглавље Статута и у свом ставу 2 каже:

Статут РПЦ прихваћен од стране Помесног сабора 8. јуна 1988. године са амандманима на које су донели Архијерејски сабор из 1990. и Архијерејски сабор из 1994. престају да важе од датума усвајања овог Статута.

Па на основу тога можемо закључити да право доношења новог и укидања старог статута има тело РПЦ-а које се зове Помесни сабор. То је тело које је дефинисано у поглављу II под називом ПОМЕСНИ САБОР. Оно има врховну власт на пољу доктрине и канонског поретка. Сазива га Архијерејски Сабор, а у изузетним слу-

¹¹ О члановима Црквеног сабора БПЦ-а и њиховим квалификацијама говори се у члану 15 Устава БПЦ-а.

¹² О члановима Сабора Православне цркве у Чешкој и Слвачкој говори се у ставу 2 члана 12. њиховог Устава.

чајевима може га сазвати и патријарх московски и целе Русије (или његов место-бљуститељ) и Свети Синод. Његови чланови су архијереји, други представници клира, монаха и мирјана, а чији број и начин учествовања одређује Архијерејски Сабор. Кворум Сабора је 2/3 легално изабраних представника, укључујући 2/3 архијереја од укупног броја чланова Сабора који су архијереји. Одлуке Сабора се доносе већином гласова, изузев у посебним случајевима, који су наведени у пословнику који усваја Сабор.¹³ Једно овако тело не постоји у СПЦ-у, али свакако за њим постоји потреба.

Румунска православна црква о промени Статута говори у члану 202 и 203 који гласе:

(члан 202) Свети Синод усваја и укида постојећи Статут са двојређинском већином од броја присутних чланова.

(члан 203) Свети Синод је усвојио текст постојеће Статутне организације и функционисања Румунске православне цркве 28. новембра 2007. године, а он ће бити на снагу и о њему буде објављен у Службеном гласнику владин указ о његовом усвајању.

На основу ових чланова Статута можемо закључити да је Свети Синод тело које у Румунској православној цркви има мандат да усваја нови и укида стари текст статута и то двотређинском већином гласова од броја присутних чланова на седници. У Румунској православној цркви Свети Синод је врховно тело у свим пољима њеног деловања. Чине га: патријарх, сви митрополити, архиепископи, епархијски епископи, патријархови викари и викари епархијских епископа као и архијереји који су запошљени у епархији. председавајући је увек патријарх, а секретар један од патријархових викарних архијереја.¹⁴

Већ је речено када смо говорили о питању подношења и усвајања амандмана у Бугарској православној цркви да ту надлежност има Црквени сабор, а он има и надлежност укидања старог и доношења новог текста устава.¹⁵ Црквени сабор је тело које има врховну власт у БПЦ-у. председавајући је патријарх или онај кога патријарх писмено овласти. Седнице могу бити отвореног или затвореног типа. Седнице се сазивају једном у четири године или чешће уколико се јави потреба. Кворум за одржавање седнице је такав да је потребно да буде присутно више од половине чланова. Одлуке се доносе већином гласова више од половине присутних чланова. Одлуке Сабора ступају на снагу даном објављивања у „Гласнику“ БПЦ-а. Црквени сабор састоји се од: архијереја, три парохијска свештеника и по три лаика из сваке епархије, главног секретара Светог Архијерејског Синода, један представник ставропигијалних манастира изабран од стране манастирског сабора, два представника епархијских манастира из сваке епархије (монах и монахиња које одреди епархијски митрополит), један представник духовних школа изабран од стране наставничког сабора и пет свештеника са високим образовањем и пет лаика. Сви ови

¹³ Овом телу РПЦ-а посвећено је 19 чланова Статута. Прилично је јасно дефинисано. Постоје чланови који тачно дефинишу како се одређује дневни ред Сабора, ко је председавајући, како се бира председништво, који чланови су у њему заступљени, како се бира секретаријат, која су овлашћења Сабора, када су његове седнице отвореног, а када затвореног типа, када су одлуке донете на Сабору поноважне и ко их потписује. Дакле, веома детаљно су се посветили писању овог поглавља Статута што само доноси до јасности када је у питању смена њиховог статута и не оставља никакве недоумице по том питању.

¹⁴ Више о Светом Синоду Румунске православне цркве тј. о његовим овлашћењима и детаљнијем начину функционисања речено је у поглављу I под насловом Врховна изборна тела од 11 закључно са чланом 16 Статута.

¹⁵ О томе нам говори став 1 члана 27 Устава БПЦ-а који је и наведен у предходном тексту.

чланови имају мандат од четири године.¹⁶ Бугарска православна црква је за сада најбоље дефинисала ово поље својим текстом Устава

У Уставу Православне цркве Чешких земаља и Словачке у ставу 5 члана 12 наведено је да право измене устава има њихов Сабор. Ово тело дефинисано је ставовима члана 12. Сабор је највиши доктринарни, конститутивни, управни и црквено-канонски ауторитет Цркве. Чине га: митрополит, архиепископи, епархијски епископи, чланови савета митрополије, чланови епархијског савета, шест представника сваке епархије, изабрани представници епархијског сабора и један представник Православног богословског факултета. Председавајући је митрополит. Он сазива седницу редовно сваких шест година, али по потреби, а на захтев већине чланова Савета митрополије или Комисије за ревизију, може заказати и ванредну седницу Сабора. Ипак, ово је једини члан Устава који нам говори о измени текста устава што је ипак мањкавао. Наиме с једне стране нам није дефинисано ко има право предлагања новог текста устава и коме га предлаже, а са друге стране ко разамтра предложени текст устава, колико је чланова Сабора потребно да се говори по овом питању и са коликом већином се укида стари и доноси нови текст устава.

Видећи како је одређено усвајање новог устава, његових измена и његово укидање у сестринским православним црквама можемо закључити да на то имају право само највиша црквена тела (Помесни сабор и Архијерејски Сабор у Руској православној цркви, Свети Синод у Румунској православној цркви, Црквени сабор у Бугарској православној цркви и Сабор у Православној цркви Чешких земаља и Словачке) уз велику заступљеност мирјана у њима. Можда би и у СПЦ-у требало усвојити ово решење. Међутим, ми имамо тај проблем што за разлику од горе споменутих цркава ми немамо ниједно тако високо црквено тело у коме учествују мирјани. Једно овако тело би свакако требало основати и установити у СПЦ-у. Наша највиша тела су строго јерархијска (Свети Архијерејски Сабор и Свети Архијерејски Синод). Мора постојати једно тело у нашој Цркви на највишем нивоу са великим процентом мирјана у његовом саставу. Нема ни једног разлога да овако тело не постоји. Мирјани су крштењем примили дарове Светог Духа и они треба да узму учешћа у доношењу највиших црквених одлука, али као они који испитују и дају сагласност, док црквена јерархија која је примила дар управљања треба да управља овим телом тј. да председава и предлаже нова решења текућих проблема у Цркви. СПЦ је некада у критичним временима и имала једно овакво тело (његов пример можемо пронаћи у Карловачкој митрополији) које се звало Црквено-народни сабор на коме су узимали учешћа и клирици, али и велики број мирјана. Постојао је и предлог да се једно овакво тело оформи и да оно донесе устав СПЦ-а¹⁷, али то тада није одговарало ни краљу Александру Карађорђевићу, а ни црквеној јерархији па ово тело није ни сазвано. Али оно што је битно, ако се икада покрене питање формирања оваквог тела у СПЦ-у, јесте да је оно у њеној историји постојало и да оно има свакако предањско утемељење. Једно овакво тело би свакако имало мандат да доноси нови текст устава, да га мења и да га укида.

Још једна ствар којом би трбало обогатити и појаснити овај Устав јесте један увод или сиже који ће дати одређена објашњења о овом документу. Наиме у том

¹⁶ Црквени сабор БПЦ-а је тело које је одлично дефинисано Уставом. Готово све појединости су одређене и он не оставља никакве недоумице по било ком питању. Устав га дефинише у свом II и III поглављу тј. од члана 15 закључно са чланом 48.

¹⁷ др Димшо Перић, *Законодавство Српске православне цркве од стварања Југославије до новијеј времена* — Прилози ироучавању односа цркве и државе, страна 33.

уводу би требало појаснити шта је овај документ и које он значење има за Српску православну цркву. Даље, који су разлози због кога је он донет и какву снагу он има. Обично се за разлог доношења оваквог документа наводи реалност савремених односа државе према црквеним и верским заједницама које делују на њеној територији и у оквиру њеног правног система. Држава тражи да се оне региструју да би биле препознате као правна лица и да би могле да остварају права и обавезе, а приликом регистрације морају предати неки документ који их дефинише и према коме се управљају. У таквим ситуацијама Српска православна црква предаје Устава. Међутим, овде и сами можемо закључити да Устав није такав документ и да се Црква не руководи на основу њега нити је он дефинише. Зато је веома важно да устав има овај увод који ће дати одговоре на горе постављена питања, а пре свега на питање односа цркве према држави¹⁸. Погодним и јасним објашњењима, у овом делу устава, отклониће се многа питања која данас постоје и остају без одговора у тексту Устава.

Као што смо видели у горе наведеном тексту Устав Српске православне цркве заиста има посебну проблематику коју представљају они проблеми текста Устава који нису ни споменути у њему. Име овог документ је свакако неодговарајуће с обзиром на место међу темељним изворима којима се СПЦ руководи и на његово значење у цивилном праву. Начин предлагања и усвајања амандмана на чланове Устава такође није ни споменуто. Ко има право укидања устава, предлагања новог и његовог усвајања једва да је дефинисано, а правни механизам за то је у потуности остао нејасан. Такође много питања о овом документу и шта он преставаља за СПЦ и колика је његова важност за њу би могла да буду разјашњена у једном предложеном уводу. Видели смо и на који начин су ова питања решиле неке од сестринских православних цркава. Нека од ових питања оне су у мањој или већој мери решиле, а Бугарска православна црква је свакако најуспешнија на овом пољу. У овом раду дали смо и предлоге за решење ових проблема и надамо се да ће нови писци текста устава можда подстакнути баш овим радом дефинисати ова питања и тако разјаснити основне саставне делове које један овакав документ једноставно мора имати.

Извори

- др Димшо Перић, *Законодавство Српске православне цркве од стварања Југославије до новејег времена*, Београд 1995.
- Стійаїуїї оріанізаціје и фукиціонісања Румунска і православне цркве*, http://www.patriarhia.ro/en/documents/main_documents.html, 10. марта 2012.
- Стійаїуїї Руске і православне цркве*, <http://www.mospat.ru/en/documents/ustav/>, 10. марта 2012.
- Устїав Буїарске і православне цркве*, <http://www.bg-patriarshia.bg/index.php?file=statute.xml>, 10. марта 2012.
- Устїав Православне цркве Чешких земаља и Словачке*, http://www.orthodox.sk/?page_id=125, 2. децембра 2013.

Литература

- др Димшо Перић, *Оріанізаціја, усїїроїстїво и рад на законодавстїву СПЦ у ірвој іоловини ХХ века (1901–1950)*, Београд 1990. Докторска дисертација у рукопису одбрањена 1991. године на Православном богословском факултету Универзитета у Београду

¹⁸ У земљама Европске уније постоји право које се бави историјом односа државе и цркве. Оно је веома развијено у Немачкој, Француској и Великој Британији. Нажалост, код нас не постоји овакво право. Постоји само једна објављена књига под насловом „Прилози настанку државно-црквеног права у Србији“ професора др Симе Аврамовића која нам открива читаву ову правну дисциплину нама доста непознату.

- Др Димшо Перић, *Црквено љраво*, Београд 1999.
- Др Никодим Милаш, *Православно црквено љраво*, Београд-Шибеник 2004.
- Др Никодим Милаш, *Правила Православне цркве с ѿумачењима*, књига 1, Београд-Шибеник 2004.
- Др Никодим Милаш, *Правила Православне цркве с ѿумачењима*, књига 2, Београд-Шибеник 2004.
- Др Никодим Милаш, *Казнено црквено љраво*, Београд-Шибеник 2004.
- Николај Афанасијев, *Сѿууање у Цркву*, Вршац 2002.
- Николај Афанасијев, *Служење мирјана (лаика) у Цркви*, Вршац 2001.
- Николај Афанасијев, *Служење мирјана (лаика) у Цркви*, Вршац 2001.
- Благота Гардашевић, *Избор црквено-љравних радова — Орјанизационо устѿројсѿиво и законодавсѿиво Православне цркве између два свејска раѿа*, Београд 2002.
- Крстић Зоран, *Акѿуелни црквени Усѿав и ѿроцес секуларизације*, Каленић 3–4, Крагујевац 2003, стр 13–17.
- Сергије Троицки, *Свејсавље — О устѿројсѿиву црквених оѿишѿина у Срѿској ѿаѿријаршији*, Београд 1939.
- Сергије Троицки, *Црквено љраво*, књига I-III, Београд 1937.
- Сергије Викторович Троицки, *Изабране сѿудије из црквеноѿ љрава*, приредио Радомир В. Поповић, Смедерево 2008.
- Радомир В. Поповић, *Хришћансѿиво у исѿорији — Зборник сѿудија из црквене исѿорије*, Београд 2011.
- Радомир В. Поповић, *Извори за црквену исѿорију*, Београд 2006.
- Драган Новаковић, *Државно законодавсѿиво о љравославној цркви у Србији од 1804. до 1914. ѿодине*, Београд 2010.
- Радомир В. Поповић, *Православне ѿомесне цркве*, Београд 2009.
- проф. др Предраг Пузовић, *Срѿска ѿаѿријаршија*, Нови Сад 2010.
- проф. др Предраг Пузовић, *Срѿска љравославна црква — Прилози за исѿорију 2*, Београд 2000.
- Владимир Ђоровић, *Исѿорија Срба*, Ниш 2001.
- др Ђоко Слијепчевић, *Исѿорија Срѿске љравославне цркве II — Од ѿочетѿка XIX века до краја Друѿоѿ свејскоѿ раѿа*, Београд 1991.
- Јован Зизјулас, *Еклицолошке ѿеме*, Нови Сад 2001.
- Владан Кутлешић, *Основи љрава*, Београд 2005.
- Герхард Робертс, *Држава и црква у Евројској унији*, Београд 2012.
- Сима Арвамовић, *Прилози насѿанку државно-црквеноѿ љрава у Србији*, Београд 2007.